

*СТАДНИК В.В., д.е.н., професор,
професор кафедри менеджменту
Хмельницького національного університету*

РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ВИЩОЇ ШКОЛИ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ LIFE LONG LEARNING

Суспільне значення самореалізації людини як члена соціуму зумовлюється її взаємодією з іншими людьми – як у процесі особистісного та професійного становлення, так і в ході трудової діяльності чи життєзабезпечення. І чим вищим буде рівень розвитку кожного індивіда, тим ефективнішою і результативнішою буде соціальна взаємодія – як поле й умови вирішення завдань і проблем, що виникають в кожному соціумі в процесі його існування.

В сучасному суспільстві розвиток інтелектуальних можливостей кожної людини є найважливішим завданням, що створює передумови для науково-технічного й соціального прогресу та, в кінцевому підсумку – конкурентоспроможності країн і економік. Виконання цього завдання передбачає, серед іншого, формування такого освітнього середовища, в якому створюються умови для особистісного розвитку кожного. Однак відмінності у рівні підготовки різних людей до набуття нових знань, у їх мотивації до цього, нарешті – у їх можливостях сприймати нову інформацію, її вірно інтерпретувати, систематизувати і ефективно використовувати для вирішення тих завдань, що стоять чи стоятимуть перед ними у майбутньому, вимагає від освітніх установ цілеспрямованих і наполегливих дій для створення інклюзивного освітнього середовища.

Таке середовище є гетерогенним як за складом учасників освітнього процесу, так і за формами і методами навчання. Та якщо в дошкільних і шкільних установах дидактичні і педагогічні прийоми націлені на розвиток інтересу дітей до навчання, поліпшення їх здатності до засвоєння нових знань, що спрощує надалі їх соціалізацію, то цілі вищої школи дещо інші – надати змогу кожному набутти того комплексу знань, який відповідає суспільним потребам в даному соціоісторичному контексті, тобто, має споживчу цінність. Це забезпечить випускнику конкурентні переваги на ринку праці, необхідні для отримання робочого місця відповідно до його професійного вибору.

Вирішення цих завдань вимагає створення такого освітнього простору в університетах, який би забезпечував ефективну взаємодію

всіх учасників навчального процесу. В умовах високої структурованості і мобільності середовища життєдіяльності та зростаючої інформаційної щільності професійної діяльності індивідів таким вимогам найбільшою мірою відповідає дистанційна форма навчання (ДФО).

Дистанційна форма навчання нині стає все більш персоналізованою, наближаючись до потреб тих, хто бажає отримати вищу освіту. Це стало можливим завдяки розвитку інформаційних технологій. Проте здебільшого організаторами дистанційного навчання ці технології розглядаються лише як засоби наближення навчального контенту до місця знаходження студента. Водночас перспективними є дослідження, спрямовані на використання потенціалу сучасних інформаційних технологій для створення інклюзивного освітнього середовища у вищій школі – через індивідуалізацію навчального контенту. Це дає змогу усім бажаним задовольнити свої освітні потреби, що відповідає концепції Life Long Learning (LLL). Актуальність таких досліджень и визначила цілі даного дослідження – проаналізувати перспективи розвитку ДФО у вищій школі в контексті підвищення рівня інклюзивності навчального процесу для реалізації концепції LLL.

В умовах динамічних змін сучасного життя і стрімкого оновлення знань створення гнучкої системи загальної неперервної освіти є невід'ємною передумовою зростання людського капіталу країни, її інноваційного розвитку і конкурентоспроможності. Як загально визнана норма міжнародного права, принцип неперервної освіти вперше був сформульований Паулем Ленграндом в 1965 році. Він визначив його як «неперервний процес, що продовжується протягом всього життя людини и охоплює всі форми, типи і рівні освіти» [1].

Концепція LLL проголошує навчальну діяльність людини як невід'ємну і природну складову частину її способу життя у всякому віці і особливо – в контексті її трудової діяльності. Останнє вимагає побудови освітньої структури новими елементами, виходячи із специфіки роботи і функціональних обов'язків людини на конкретному підприємстві – оскільки об'єктивний розвиток техніки і технології розширює межі практичного застосування знань і примушує кожного фахівця постійно розвивати і збагачувати свій творчий потенціал для підвищення значущості свого внеску в успіхи підприємства. І це передбачає залучення в навчальний процес у вищій школі слухачів з високим ступенем гетерогенності потреб в змістовному контенті навчального матеріалу – оскільки зростає рівень

вікових і професійних відмінностей в їх сприйнятті нових знань і здатності до їх засвоєння. Відповідно, реалізація цілей освітнього процесу стає можливою тільки за умови підвищення рівня його інклюзивності.

Під рівнем інклюзивності освітнього процесу пропонується розуміти відносну оцінку ступеня наближення структури його змістовної частини і технологій навчання до освітніх потреб і можливостей сприйняття інформації гетерогенних груп студентів. Цим вимогам найбільшою мірою відповідає дистанційна форма навчання. У своїй змістовній частині вона є системно організованою сукупністю інформаційних ресурсів, засобів передачі інформації, апаратно-програмного і організаційно-методичного забезпечення, яка дає змогу реалізувати принципи самостійного навчання студентів у освітньому інформаційному середовищі [2; 3]. Тим самим ДФО надає широкі можливості врахувати рівень гетерогенності у структурі студентів – через використання відповідних форм викладення навчального контенту. Це стосується як швидкості засвоєння матеріалу, так і його змісту, та має велике значення для людей з особливими освітніми потребами, вирішуючи, серед іншого, і проблеми соціально-гуманітарного характеру.

Відштовхуючись від концепції «Кожному студенту – індивідуальна траєкторія навчання» при створенні інформаційно-освітнього середовища дистанційної форми навчання в Хмельницькому національному університеті була розроблена інформаційна система, яка дозволяє враховувати можливості оптимізації структури та змістовної частини навчального процесу на ДФО з урахуванням зростаючого рівня гетерогенності студентів.

Для цього в структурі системи програмно-інформаційного забезпечення були виділені підсистема управління навчальним контентом і підсистема управління процесом навчання. Вони склали основу системи управління віртуальним освітнім середовищем, що дозволяє, з одного боку – надавати можливість слухачам ДФО самостійно формувати запит на навчання відповідно до своїх освітніх потреб та можливостей засвоєння інформації (але в межах навчальних програм), а з іншого боку – своєчасно коригувати програми навчання відповідно до зміни запиту на отримання навчального матеріалу.

Це досягається за рахунок багатоваріантного змісту структури дистанційних курсів та розробкою адаптивних сценаріїв навчання; на відміну від лінійних, вони припускають наявність приєднання блоків, що враховують різний ступінь складності навчального контенту. Для цього матеріал кожної теми структурований за ступенем складності –

від мінімально необхідного для засвоєння наступного матеріалу – і до насиченого прикладами і дискусійного, що дозволяє студентам глибше розібратися у відповідних питаннях і осмислити їх на більш високому теоретичному та практичному рівнях. У той же час система контролю засвоєння рівня знань побудована таким чином, щоб зміст і складність наступних занять автоматично визначалися залежно від поточних результатів навчання.

Перехід на структуру різноманітних тем дистанційного курсу дає можливість студенту самому вибирати ступінь складності і обсяг дистанційного курсу, який ним буде вивчатися. Система на його запит автоматично генерує: базовий курс, курс поглибленого вивчення предмета або курс високого (наукового) рівня, підключаючи або виключаючи зі структури матеріалу відповідні блоки. Тим самим підтримується достатній рівень мотивації до отримання знань у студентів з різними можливостями сприйняття і засвоєння матеріалу.

Крім того, завдяки використанню різних інформаційних технологій задовольняється потреба суб'єктів освітнього процесу в оперативному отриманні інформації про поточні параметри і результати процесу навчання студентів, забезпечується безперервний контроль якості навчання, формується масив даних, що дозволяє поліпшувати і розвивати процесуальну і змістовну складові освітнього процесу.

Отже, використання широкого спектра інформаційних технологій в побудові і розвитку освітнього простору дистанційної форми навчання значно розширює можливості університетів створювати цей простір з високим рівнем інтерактивності й інклюзії. Це сприяє більш повному задоволенню освітніх потреб гетерогенних груп студентів, що включають як осіб з особливими освітніми потребами сприйняття матеріалу, так і слухачів з високим потенціалом інтелектуального розвитку. Це дозволяє університетам брати активну участь в реалізації концепції Life Long Learning.

Список використаних джерел

1. Debbie Niwa, STW, SCANS, UN Lifelong Learning, 08.11.2004. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу к ресурсу : <http://www.rense.com/general156/lifelong.htm>

2. Кольченко К. О. Концептуальні підходи до впровадження інклюзивної освіти у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / К. О. Кольченко, Г. Ф. Нікуліна // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. – 2013. – № 10. – С. 12-21. – Режим доступу до ресурсу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apnvlop_2013_10_3.pdf

3. Мазур М. П. Інформаційно-методичне та організаційне забезпечення дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України: монографія / М. П. Мазур, Ю. А. Зубань, В. О. Любчак, С. А. Іванець. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 152 с.

ФЕДОРОВА О. В., к.е.н., доцент,
декан факультету гуманітарних наук, психології та педагогіки
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля,

БОХОНКОВА Ю. О., д. психол. н., проф.,
завідувач кафедри психології та соціології
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Інклюзія в освіті пред'являє підвищені вимоги до всіх учасників освітнього процесу. Від студентів з інвалідністю це потребує надзвичайного напруження сил – інтелектуальних, психологічних ресурсів особистості, від умовно-здорових студентів – толерантності, розуміння, готовність надавати допомогу – тобто, перевіряє їх на предмет людяності та етики.

Головна вимога до сучасної освіти полягає в тому, що вона повинна стати гуманістично-орієнтованою, розглядати людину як основну цінність, бути спрямованою на розвиток особистості. При такому підході будь-які форми, методи освіти не є самоціллю, а повинні розглядатися в контексті одного з основних завдань освіти – забезпечення максимально сприятливих умов для саморозвитку та адаптації. В результаті освіта виявляється акцентованою на те, щоб допомогти людині усвідомити і збагатити своє «Я», знайти своє місце і визначити свою соціальну роль у відносинах із зовнішнім світом [1].

Інклюзія є соціальною концепцією, яка припускає однозначність розуміння мети – гуманізація суспільних відносин і прийняття права осіб з інвалідністю на якісну спільну освіту. Інклюзія в освіті – це щабель інклюзії в суспільстві, одна з гуманітарних ідей його розвитку. Розвиток інклюзивної освіти – це якісна і планомірна зміна системи освіти в цілому.

Важлива характеристика розвитку інклюзивної освіти – недостатня професійна підготовка педагогів загальної та вищої освіти і фахівців супроводу, здатних реалізувати інклюзивний підхід. Вони